

Kaks vastandit: vihmaseim ja kuumim suvi

**Ain Kallis,
Anne Jõeveer**

AIN KALLIS ja ANNE JÕEVEER
on Tõravere ilmajaama
teadurid

“Imelik! Mineval aastal võttis põud, tänavu tüütab sadu. Ilm on arust ära. Ilmastik satub tujudesse, nagu oleksid alatasa aprillipäevad. Ja looduse tujud hakkavad inimestesse. Nad saavad pahaseks ja närvlikuks, näevad igal pool ainult vaenlasi, hävitajaid”, iseloomustas A. H. Tammsaare 1914. ja 1915. aasta kontrastseid suvesid.

A. H. T. “Sõjamõtted”, Päevaleht 1915. a.

Kaks viimast suve olid palju harukordsemad. 1998. aasta jäi klimatoloogidele meelde kui kõige märjema suvega aasta üle sajandi kestnud vaatluste reas, viimane suvi aga oli selline, mida võib otsida lõunamaa kuulsamatest kuurortidest. Ometi polnud kumbki suvi meelepärane ei meie põllumeestele, aednikele ega metsameestele.

Heitlikud lehekuud

1998. aasta mai käitus temperatuuri poolest nii, nagu oleksime asunud lõunapoolkeral: algul oli väga soe (esimene dekaad isegi poolsajandi soojemaid), mida lähemale aga tuli juuni, seda jahedamaks ilmad läksid. Kuu kokkuvõt-

“Vihkan seda vihmast ilma, kui ei saa lapsi välja mängima saata!”

tes oli soojust siiski üle pikaajalise keskmise ehk normi (joon. 1). Vihma sadas Võrus ja Valgas 114–118 mm, seega üle kahe korra rohkem kui tavaliselt, saartel polnud mai nii vihmarikas.

Viimane lehekuu pakkus teistsuguseid erinevusi: kohati tuli maha paks lumikate (10. ja 11. mail), kohati olid metsad krõbisev-kuivad. Nii sooja kui vihma oli tublisti alla normi. Kartulipanele hilines kõikjal vähemalt poole kuu võrra, külm näpistas viljapuid ja marjapõõsaid. Samas oli mais meeldivalt palju päikesepaistelisi päevi.

Jaunid ei olnud vennad

Kui üle-eelmine juuni oli soe, siis eelmine lausa kuum. Palavaim paik oli 1999. aastal Võrumaa (juunikuu keskmiseks õhutemperatuuriks arvatati isegi 19,6°, Tartus 19,2°). Vähemalt 130 aasta kestel pole Tartumaa ja arvatavasti kogu Eesti sellist palavat jaanikuud näinud. Senine juunikuu keskmise õhusoojuse Eesti rekord 19 kraadi on pärit aastast 1876. Arvestama peab aga, et tol ajal mõõdeti temperatuuri vaid kolm korda ööpäevas nüüdse kaheksa asemel. Väga kuum oli juuni ka 1936. aastal, mil Tartus mõõdeti õhusoojuseks 18,7°, samuti 1995. a. (Tõraveres 18,6°) ja 1896. a. (Tartus 18,1°).

“Valepäikesed” Tõraveres. Seda atmosfäärinähtust oli möödunud aastal näha jaanuaris ja juulis-augustis mõnel korral. Autori foto

Veelgi kontrastsem oli kahe aasta sademete jaotus. Eesti keskmiseks leiti tunamullu Eesti meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis 139 mm (norm on 56 mm), mis on suurim sadanud vihmavee kogus vaatlusreas. Tavalisega

võrreldes ladistas Jõgeval ja Mustvees üle kolme korra rohkem (Kääpal isegi viis korda rohkem).

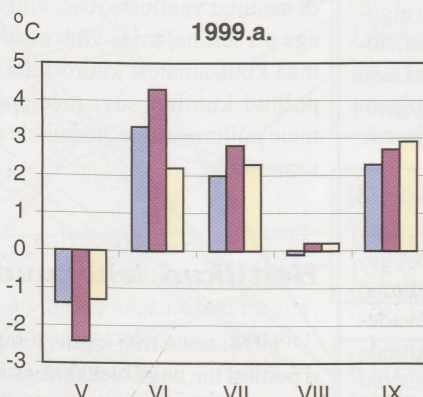
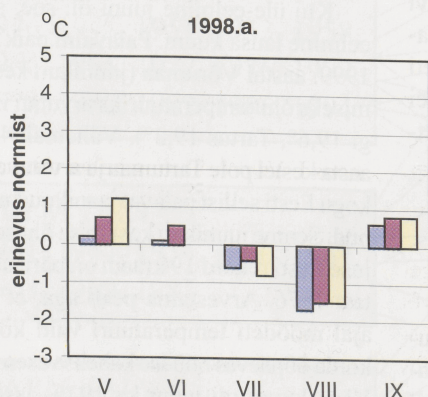
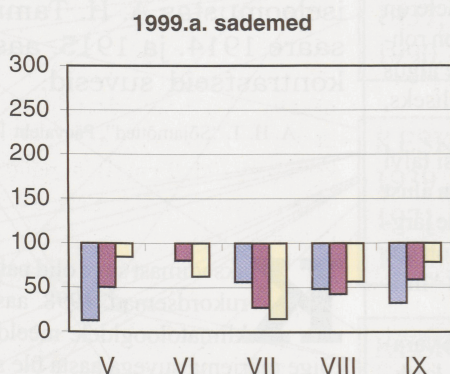
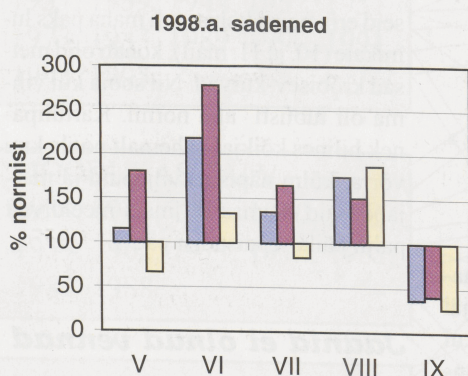
Mullune juuni oli seevastu enne jaanipäeva kaunis kuiv – alles kuu viimane kümmepäevak aitas januseid taimi

jalule. Näiteks Kuusikul ei sadanud kogu juuni peaaegu üldse, vaid üks 87 millimeetriga vihmapäev kastas korralikult, õigemini küll ujutas üle sealsed põllud. Mõne päevaga said normikohase veekoguse kätte ka Võru ja Viljandi.

Eesti kõige kuivemaks paigaks juunikuus jäi Kuressaare oma 25 millimeetriga.

Mõlema aasta juunikuus oli äikeserohke – pikne paukus 6–13 päeval, tormituuled, eriti aga 1998. a. kurikuulsad trombid (vt. EL 1998, nr. 11/12), tekitasid suuri kahjustusi hoonetetele, elektriliinidele, langetasid metsa. Kohati tassandasid rahehood viljapõlde.

1999. a. oli lisaks äikesele palju päikest. Vaid viiel aastal viimase poolsajandi jooksul on päikest rohkem näha saanud. Tõraveres mõõdetud ultraviolettkiirguse intensiivsus oli peaaegu sama suur kui Vahemeremaades. Pärnu rand kubises särisevaist punastest inimkehast – kõik võtsid mis võtta andis, mine tea, mis ilmad ees ootavad.

1998. ja 1999. aasta suvekuude keskmiste sademete ja õhutemperatuuride erinevused pikaajalisest keskmisest Tallinnas, Tartus ja Kuressaares.

■ Tallinn
 ■ Tartu
 ■ Kuressaare

Juulid ei olnud õed

1998. aastal kirjutasid sünoptikud kuu keskel: "Praegu ei ole silmapiiril ühtegi kõrgrõhk-konda, mis lubaks heinalistele ja puhkajaile kuivi suvepäevi." Mullu oli asi täpselt vastupidine: kogu kuu jooksul tuli vaid kohati hoovihma. Tõraveres sadas esimesel kümnepäevakul ainult 3 mm, teisel 11,2 ja kolmandal 6,5 mm vihma, see on aga üksnes neljandik tavalisest kogusest ning üle 100 mm vähem kui aasta varem. Kui ühes juulis oli seitse sajuta päeva, siis teises loeti Tõraveres kokku kõigest viis sajuga päeva. Viimati oli kuivem juuli 1994. aastal, kui Eestis sadas keskmiselt vaid 19 mm (EMHI agrometeoroloogiline ülevaade 1999 nr. 7).

1998. a. juuli oli tavalisest veidi jahedam – mida muud vihmasest kuult ikka oodata. 1999. a. juulikuu esimese dekaadi keskmine õhutemperatuur (19,7 °C) oli poolsajandi edetabelis neljandal kohal (1973. aastal oli sel ajal 21,6 °C), teine kümnepäevak oma 21,1 kraadiga oli veelgi kuumem, jäädes veidi alla 1988. aastale (21,3 °C). Viimased 11 päeva olid aga suhteliselt jahedad (17,7 °C). Tartu vaatlusrea tipus püsib senini 1914. aasta, kui kuu keskmiseks saadi 21,2 °C. Kogu Eesti keskmiseks õhutemperatuuriks arvutati 18,8 °C, mis ületab normi isegi 2,4° võrra.

Ka augustid polnud vennad

Tunamullune august oli päris jahe. Kuu keskmine õhutemperatuur kõikus 13–15° vahel. Pärnus oli õhk küll kõige soojem (15,0°), kuid suvepealinna jaoks jääb seda ju napiks. Eesti keskmiseks arvutati 14,0°, mis on normist

poolteist kraadi madalam. Kuu lõpul läks ka paljukannatanud Kagu- ja Ida-Eestis ilm pisut kuivemaks. Põlvamaal võis isegi särge seljast kiskuda ja päikeselt viimast võtta ning põldudelt päästa mis päästa andis. Kõige rohkem sadas siiski Pandivere kandis (Väike-Maarjas 207 mm). Isegi saartel oli vihma normist rohkem (Kärdla 109 mm, Kuressaare 118 mm).

Viimane august seevastu oli sooja poolest normis. Tartumaa 130-aastase vaatlusperioodi kolme suvekuu kuuma rekordit (18,3 °C 1972. a.) ei löödud, sest augusti teine pool osutus (suhteliselt) jahedaks. Mullune tulemus "kolmevõistluses" jäi ainult 0,2 kraadi võrra alla 1972. aasta tippsaavutusele ja veel napimalt 1936. ja 1939. aasta suvele.

Kummalisel kombel ei sadanud 1. maist 20. augustini Tartus üldse lausvihma, tuli vaid üksikuid hoogsaid vihmaseid. Kõige rohkem sai vett augustis Kirde-Eesti (Jõhvi 145 mm ehk ligi kahe kuu norm), samal ajal kui Tallinna ümbrusele ja Võrumaale langes kolmandik tavalisest kogusest (Saku 24 ja Võru 27 mm).

Paar sõna s e p t e m b r i k u u s t, mis üllatas mõlemal aastal: 1998. aasta september oli pärast vihmast suve tavalisest kuivem ja soojem, mullune mihklikuu aga pikendas suve kolme nädala võrra. Erakordselt palju oli päikest. Tartumaa rekordist päikesepaiste kestuses (194, 9 tundi) jäi nüüd puudu vaid viis tundi, selle rikkus ära pilvine kuulõpp.

Meelde jäävad mõlemad

Kaks viimast aastat näitasid ilmekalt, et Eesti ei ole alati just meeldiv paik sünoptikuile (ilmaennustajaile),

kuid pakub põnevust klimatoloogidele. 1998. aasta jäi rahvale meelde kui aasta ilma suveta, kuigi oli ju päris soe. Statistikaühvillistele esitame tolle suve vihma edetabeli (EMHI jaamade agrometeoroloogiliste ülevaadete põhjal ning Tartu lennuvälja ilmajaama andmetel): 1. Väike-Maarja 487 mm; 2. Jõgeva 454 mm; 3. Türi 453 mm; 4. Jõhvi 451 mm; 5. Põlva 449 mm; 6. Mustvee 434 mm; 7. Tartu–Tõraverre 424 mm; 8. Valga 403 mm; 9. Võru 378 mm; 10. Tallinn 362 mm; 11. Tartu–Ülenurme 331 mm.

Viimase suve kolme kuu sademesumma 113 mm asub Tartu 133-aastases vaatlusreas kuivade suvede hulgas seitsmendal kohal. Kõige põuasem suvi oli Tartumaal 1992. aastal (65 mm), kuivuselt järgmine (80 mm) jääb päris sajandi algusse, 1901. aastasse.

Põuasuvel koguneb sademesumma tavaliselt üksikuist hoovihmadest, mis paikkonniti kõvasti erinevad. Möödunud aastal oli Eesti kõige kuivemaks kohaks Kuressaare, teisele kohale jäi Tartu–Ülenurme, vihmavett jagus aga enim Raplamaale (üle 200 mm).

Lõpetuseks sobiksid Priit Aimla luuleread:

*Ei ammu enam loodust juulikuist.
Vaid mälestused suise päeva mudelist:
kõik käisid meres, – vähemasti muist.
Põld ootas vett. Ma vahel andsin,
pudelist.*

*Ei hooli eesti ilm su eluhoiakust,
päev tuhmus helehallist tumehalliks
ja taevast jagab musta tormihoiatust;
vast valgenes vaid aastalõpuballiks ...*

"Ilma ei lasta meil valida"
Maaleht, okt. 1999.